

ارزیابی راهبردی و تدوین متدولوژی های بهینه حوزه خدمات شهری مدیریت محلی ایران با تاکید بر پسماند شهری (مقاله موردی: شهر مشهد)

نویسنده: سید علی حسین پور، دانشیار، دانشکده فنی
Hosei n p o u r ۲۰ ۲۰@Gmail.co m

چکیده

نگاه راهبردی در مدیریت یک انتخاب نیست که یک ضرورت است. لازمه این نگاه، داشتن دانش، ژرف اندیشی، همه جانبه نگری، واقع بینی و بلوغ مدیریتی است. مدیریت پروسه ای است که پروژه هایی با مختصات علمی، واقع گرا و همه جانبه نگر مقوم آن هستند. در مدیریت شهری، نگاه سیستمی اصلی اجتناب ناپذیر است. اداره مطلوب شهرها و مخصوصاً کلان شهرها بدون مدیریت یکپارچه شهری امکان پذیر نمی باشد و مدیریت یکپارچه شهری همان نگاه سیستمی است که مولود نگاه استراتژیک می باشد نگاه سیستمی و مدیریت یکپارچه شهری تکلیفی است که واقعیت موجود کلان شهری مثل مشهد در ابعاد گوناگون بر گردن متولیان امور و مشخصاً مدیریت محلی مشهد می گذارد یکی از مسائل اساسی در حوزه مدیریت شهری مشهد؛ حوزه خدمات شهری و محیط زیست شهری با گستردگی محدوده کلان شهری مشهد است. برای استفاده بهینه از منابع محدود موجود و دستیابی به اهداف مدیریت شهری، این مدیریت محلی طبیعتاً باید بتواند استراتژی های خاص خود را انتخاب نماید. استراتژی هایی که از یک سو در راستای چشم انداز مدیریت محلی مشهد بوده و از سوی دیگر منبعث از مأموریت های مدیریت محلی خواهد بود. این پژوهش از حیث نظری و روش شناسی بر ساختارگرایی و تحلیل تاریخی- تکوینی در سطح کلان و راهبردی استوار است که به روش مطالعات انسانی- کتابخانه ای و تحلیل کیفی در چند محور و با هدف دستیابی به متدولوژی برنامه ریزی راهبردی در مدیریت پسماند شهری مشهد انجام شده است. بر اساس یافته های این پژوهش شناخت نیازها و اولویت های شهروندان مشهدی (شهروندمداری) و ایجاد محیط زیست سالم و پایدار می بایست مبنا و ملاک تصمیم سازی ها و تصمیم گیری ها در سیاست گذاری و برنامه ریزی برای کلان شهر مشهد باشد که بدون نگاه راهبردی و استراتژیک ممکن نمی باشد.

واژگان کلیدی: برنامه ریزی راهبردی، مدیریت پسماند شهری، رویکرد راهبردی، مدیریت محلی، روش شناسی راهبردی

^۱. دانشجوی دکتری، برنامه ریزی شهری، دانشگاه فردوسی مشهد، ایران (شهرداری مشهد)

۱- مقدمه و طرح مسأله

با گسترش شهرنشینی و افزایش جمعیت، یکی از موضوعات مهمی که بخش اعظم فعالیت مدیریت محلی را به خود اختصاص داده است موضوع مدیریت بهینه پسماندهای تولیدی می‌باشد. امروزه با رشد سریع شهرنشینی، افزایش سطح درآمد و رفاه جامعه و رشد سریع اقتصادی و اجتماعی در کشورها علاوه بر افزایش کمیت و میزان پسماند، تغییر الگوی مصرف منجر به افزایش کیفیت پسماند تولید شده گردیده است. نگرانی‌های حاصل از ادامه این وضعیت باید همه اقشار به ویژه مدیریت محلی را به تفکر به منظور مقابله با این مخاطات وادارد. ضرورت آگاهی رسانی در ارتباط با مراحل مختلف این موضوع و توجه مدیریت محلی به عنوان متولیان مدیریت پسماند از یک سو و کمبود منابع آموزشی - کاربردی در این زمینه از سوی دیگر، تدوین مطالب و گزارش‌های علمی فرلوانی در این زمینه را می‌طلبد. (برنامه ریزی استراتژیک شورای اسلامی شهر تهران، ۱۳۸۵)

شهر مشهد نیز از مشکلات و مسایل عدیده بی‌شماری رنج می‌برد که این مشکلات در حوزه‌های گوناگونی اعم از اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی و غیره قابل طرح می‌باشند. یکی از مسائل اساسی در حوزه مدیریت شهری مشهد؛ تأمین محیط زیستی سالم برای اداره شهری با گستردگی مشهد است. واقعیت اینست که بسیاری از مسائل دیگر شهر مشهد نیز به صورت مستقیم با این بُعد مرتبط می‌باشند.

البته باید به این واقعیت ویژه نیز توجه نمود که امروزه بحث پسماند بسیار گسترده شده و از روایای مختلفی از قبیل مسائل بهداشتی و زیست محیطی، اقتصادی، فنی و مهندسی، تجاری و بازاریابی، ایمنی و حفاظت و غیره مورد توجه قرار گرفته است که علت آن افزایش کمی تولید پسماند و محدودیت دفع از یک طرف و تنوع پسماندها از طرف دیگر می‌باشد. (مرادی مسیحی: ۱۳۸۱)

در نهایت باید به این نکته اشاره نمود که مدیریت محلی پتانسیل قانونی آن را دارد که با برنامه‌ای جامع و مدون به ابعاد خدمات رسانی در شهر مشهد پرداخته و مسائل شهر مشهد را برطرف سازد. در خصوص خدمات رسانی در شهر، مسایل و مباحث گوناگونی را می‌توان از نقطه نظر وظایف و اختیارات مدیریت محلی مورد توجه قرار دارد که عمده این مباحث را می‌توان در ۶ دسته زیر تقسیم‌بندی نمود:

الف: زباله شهری

ب: ناخالصی شهری

پ: بهداشت شهری

ت: فضای سبز شهری

ج: خدمات شهری و رفاهیت شهروندان

د: مسائلی فرهنگی و صرف

این پژوهش در پاسخ به این سؤال اساسی شکل گرفته که؛ آیا برنامه ریزی استراتژیک را می توان ابداع عنوان رهیافتی نوین در جهت تعالیف های امریة بهتر عملیات شهری در کلان شهرها معرفی نمود؟ بررسی های اولیه نشان می دهد که دلایل مختلفی، از جمله ساختار مدیریت بخشی و تفرق عملکردی، تفرق سیاسی، فقدان مطالعات لازم، اهداف کوتاه مدت و تجردی و نبود خواست و اراده فراگیر موجب عدم تحقق برنامه ریزی، اقدام عملی و در نتیجه مدیریت یکپارچه شهری شده است.

۳- روش پژوهش

این پژوهش از حیث نظری و روش شناسی بر ساختار ترکیبی و تحلیل تاریخی - تکوینی استوار است. ساخت از مجموعه ای عناصر مرتبط تشکیل می گردد در علوم اجتماعی، ساخت غالباً ترکیب و سازوکارهای پایدار موجود در ورای ظواهر پدیده هاست.

تصویر ۲-۱: روش شناسی پژوهش (مأخذ: نگارنده، ترسیم بر اساس گزارش برنامه ریزی راهبردی، ۱۳۸۵)

تحلیل ساختاری به بررسی و تبیین ترکیب و روابط اجزاء یک نظام و قانونمندی های حاکم بر آن ها می پردازد. تحلیل تاریخی - تکوینی به شناخت عمومی و یا کشف روابط علی و تبیین زمانی و مکانی سیر (مراحل) تحولات ساختاری و عملکردی ابعاد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، طبیعی و فضای پدیده ها منتهی می گردد (همان). در تحقیق حاضر، چه در عنوان و چه در فرآیند انجام طرح، بر استراتژیک بودن آن تاکید شده است. رویکرد استراتژیک در برنامه ریزی، تفاوت های عمده ای با رویکرد جامع سستی دارد که تاکید بر شناسایی و تحلیل مسایل اصلی و مقوله اجرا از آن جمله اند.

۳- ابعاد خدمات شهری کلانشهر مشهد

۳-۱- وضعیت زیاده شهری

یکی از مسائل مهم در زندگی شهری، دفع مطلوب زیاده های تولید شده است. یکی از راهکارهای ابداعی برای این امر؛ «رقیق و پراکنده کردن» زیاده ها بوده است. اما با افزایش حجم تولیدی زیاده های شهری، وجود و ایجاد مقرهای دفع ضایعات، ضروری گردیده است امروزه مسائل ناشی از جمع آوری، حمل و نقل و دفع بهداشتی زیاده دیگر مشکل یک شهر و یا یک کشور نیست، زیرا ایجاد آلودگی در خاک، هوا و آب می تواند به صورت یک معضل برون مرزی جلوه و عمل کند. برابر اطلاعات آماری سازمان بهداشت جهانی، پیش بینی می شود تا سال ۲۰۲۵ میزان تولید زیاده در جهان، ۴ تا ۵ برابر میزان کنونی افزایش یابد. همچنین بیش از دو میلیارد نفر از مردم جهان، دسترسی به تسهیلات اولیه

مدیر عامل شرکت آب و فاضلاب شهر مشهد معتقد است که شبکه قدیمی آب مشهد را با اعتبارات موجود نمی توان مقوم سازی کرد؛ و ۷۰ درصد آب مصرفی مشهد روزانه به فاضلاب تبدیل می گردد.

۳-۳- بهداشت شهری

یکی از اصلی ترین مسائلی که مسئولین در حوزه خدمات شهری با آن مواجهند، تأمین بهداشت شهر می باشد. داشتن کوچه ها، خیابان ها و شهری زیبا، تمیز و پاکیزه حق مسلم همه شهروندان است. وجود عوامل بیماری زا یکی از موانع تحقق چنین هدفی است که بهداشت و سلامت شهر را تهدید می کند. حیوانات موذی از جمله عوامل مهم تهدید کننده سلامت و پاکیزگی شهر به حساب می آیند. طبیعی است که تحقق اهداف کلان در مدیریت شهری در گرو تأمین سلامتی شهروندان و شهر می باشد. (برنامه ریزی استراتژیک شورای اسلامی شهر تهران، ۱۳۸۵)

بهداشت شهری جنبه های مختلف و وسیعی را در بر می گیرد. هوای پاک، آب سالم، غذای سالم، دفع صحیح زباله، زهکشی آب های سطحی، دفع فاضلاب و مبارزه با حیوانات موذی از جمله مسائل مربوط به بهداشت شهری می باشند. ایجاد اختلال در هر کدام از این موارد می تواند سبب تهدید شدن بهداشت شهر و در نتیجه سلامت شهروندان گردد.

یکی دیگر از عناصر تهدید کننده بهداشت شهر و محیط؛ فعالیت های صنعتی است. حرکت شهر مشهد در مسیر صنعتی شدن، سبب تولید زباله ها و آلاینده های صنعتی گردیده، امری که می تواند بهداشت محیط و شهر را با مخاطره جدی روبرو سازد. همچنین ریختن پس آب حاصل از فعالیت های صنعتی به درون منابع آبی، سبب آلوده سازی آب ها و نیز طبیعت بیرون و درون شهر می شود و ضربات جبران ناپذیری را به بهداشت شهر و شهروندان وارد می آورد. این ها همه مؤکد این واقعیت تلخ است که شهر مشهد در معرض آسیب های جدی شهری قرار دارد و بالاخص در زمینه خدمات شهری توجه علمی و بهداشتی متولیان امر را طلب می کند. (شهرداری مشهد: ۱۳۸۹)

برای تأمین سلامت شهر و رساندن بهداشت شهر به سطح مطلوب لازم است در گام نخست مبارزه ای علمی و پیگیر بر ضد حیوانات موذی آغاز کرد و به انجام رساند. حشرات از جمله مگس و پشه از جمله عمل انتقال انواع متعددی از بیماری های می باشند. سوسک حمام نیز می تواند بیماری های مهلکی همچون اسهال خونی، مسمومیت های شدید و حتی وبا و فلج اطفال را ایجاد نماید موربانه، موش، گربه و سگ های ولگرد همه و همه می توانند آسیب های شدید و جدی به بهداشت شهر و سلامت شهروندان وارد آورند. مقابله با این حیوانات موذی نیازمند برنامه ریزی علمی و مدیریت رسمی است که لازم است مدیریت محلی در این خصوص توجه کافی و لازم را مبذول نماید. (سعیدنیا، ۱۳۸۲: ۱۰-۱۲)

۳-۴- نتایج سبز

رشد سریع و بی‌رویه شهر مشهد و گسترش تکنولوژی و مشاغل در شهر، موجب تبدیل باغات و فضای سبز اطراف مشهد به کاربری‌های اقتصادی و مسکونی گردیده و مشهد را به یکی از آلوده‌ترین شهرهای ایران و خاورمیانه تبدیل کرده است.

استانداردهای سرانه فضای سبز با توجه به شرایط اقلیمی، بافت شهری و سیاست‌گذاری‌های شهری و منطقه‌ای متفاوت می‌باشد اگرچه سرانه فضای سبز مشهد در سال‌های گذشته بسیار کم و بحران‌زا بوده است، اما در چند ساله اخیر تلاش قابل توجهی برای افزایش فضای سبز در این شهر انجام گردیده است. تعیین استاندارد قابل تعمیم به همه مناطق در زمینه میزان فضای سبز وجود ندارد. با این همه استاندارد بین‌المللی سرانه فضای سبز شهری ۱۵ تا ۵۰ متر مربع است، در حالی که سرانه متعارف فضای سبز شهری در شهرهای ایران، بین ۷ تا ۱۲ متر مربع می‌باشد. (شهرداری مشهد: ۱۳۸۹)

امروزه در برنامه توسعه شهری، تعبیه فضاهای سبز و احداث پارک از مسائل مهم به شمار می‌رود. فضای سبز محدوده ای است که سطح و فضای غالب آن را پوشش گیاهی در بر گرفته است. به طور کلی عملکرد فضای سبز را در چهار حوزه بررسی می‌نمایند:

۱- فضاهای سبز عمومی: شامل فضاهای سبز شهری و پارک‌ها که عملکرد اجتماعی دارند و از آن‌ها برای اوقات فراغت، تفریح، بازی کودکان و فعالیت‌های فرهنگی _ اجتماعی استفاده می‌کنند. (سعیدنیا، ۱۳۸۲: ۸۱۰)

۲- فضاهای سبز نیمه عمومی: فضاهای سبزی که نسبت به فضاهای سبز عمومی، محدودترند؛ شامل محوطه‌های باز بیمارستان‌ها، ادارات دولتی و ... (برنامه ریزی استراتژیک شورای اسلامی شهر تهران: ۱۳۸۵)

۳- فضاهای سبز معابر و خیابان‌ها: که در حاشیه باریکی از حد فاصل مسیرهای پیاده رو و سواره رو وجود دارند و یاد ر وسط بلوارهای شهری و یا در فضاهای نسبتاً کوچک میدان‌ها و یا در زمین‌های پیرامون بزرگراه‌ها و خیابان‌ها. (سعیدنیا، ۱۳۸۲: ۸۱۰)

۴- فضاهای سبز خصوصی: شامل باغ‌ها و باغچه‌های موجود در شهر که صاحب و مالک خصوصی دارند. (برنامه ریزی استراتژیک شورای اسلامی شهر تهران: ۱۳۸۵)

البته ناگفته پیداست که مراد از فضای سبز، همان فضاهای سبز عمومی می‌باشد که کارکرد اجتماعی دارند و در سرانه و استاندارد فضای سبز محاسبه می‌گردند. (سعیدنیا: ۱۳۸۲)

از سویی دیگر؛ گسترش جغرافیایی شهرها که ناشی از افزایش جمعیت است، همچنین نوع زندگی امروزی که توأم با هیجان و تنش است، نیاز شهروندان را برای گذران اوقات فراغت افزایش داده و این امر تقاضا برای گسترش فضای سبز و ایجاد پارک‌ها و بوستان‌ها را به دنبال داشته است.

جوش از جمله وسایل پرمصرف انرژی می‌باشند. یخچال‌های قدیمی گاه تا چند برابر یخچال‌های مدل جدید انرژی مصرف می‌کنند و مواد آلاینده تولید می‌نمایند. توجه به همین نکات و آموزش شهروندان در رابطه با مصرف بالای انرژی توسط این وسایل می‌تواند توجه همگان را نسبت به میزان استفاده از آن‌ها معطوف نماید و باعث تجدید نظر در مبانی مصرف از این وسایل گردد.^۲

۴- تحلیل یافته‌ها و الزامات برنامه ریزی استراتژیک خدمات شهری

۴-۱- حوزه استراتژیک و کلان استراتژی‌ها

با توجه به گزارشات ارائه شده، چالش‌های پیش روی مدیریت محلی مشهد در حوزه خدمات شهری مورد بررسی قرار گرفت. تقسیم بندی‌های حوزه مذکور در نتیجه تحلیل ابعاد مختلف ساختاری و عملکردی شهرداری مشهد به دست آمد و در قسمت قبل نیز چالش‌های پیش روی مدیریت محلی در حوزه خدمات شهری مورد بررسی قرار گرفت. در نتیجه همین تقسیم بندی اساس تهیه و تدوین کلان استراتژی‌های حوزه خدمات شهری شهرداری مشهد را بنا نهاد و ما را بر آن داشت تا کلان استراتژی‌ها را در قالب خدمات شهری و با تاکید بر پسماند شهری ارائه نماییم در این قسمت کلان استراتژی‌ها و استراتژی‌ها در یک شمای کلی و در جدول ارائه می‌گردد.

جدول ۴-۲- استراتژی‌های خدمات شهری مدیریت محلی (مأخذ یافته‌های پژوهش)

حوزه	کلان استراتژی‌ها	استراتژی‌ها
حوزه خدمات شهری	الف- توجه به پاکیزگی، سرسبزی و زیبایی فضای شهر	۱- برنامه ریزی جهت توسعه فضای سبز و تقویت ریه‌های تنفسی شهر مشهد ۲- به کارگیری روش‌های مطلوب و کارآمد برای پاکسازی معابر
	ب- ساماندهی به وضعیت دفع زباله و سیستم فاضلاب شهری	۳- دفع مطلوب زباله‌ها و فراهم نمودن امکان هر چه بیشتر بازیافت زباله ۴- تسریع ساماندهی سیستم فاضلاب شهری.
	پ- ساماندهی مصرف شهروندان	۵- برنله ریزی در جهت بهبود فرهنگ مصرف گروه‌های شهری خاصه جوانان، در رابطه با منابع شهری.

۴-۲- تبیین استراتژی‌های برگزیده بر اساس حوزه‌های تحلیلی

در این قسمت استراتژی‌های برگزیده شورا در مباحث خدمات شهری در قالب جدولی ارائه شده است. در این جدول اهداف مرتبط با هر استراتژی یعنی اهدافی که با اجرای آن استراتژی بطور کامل یا تا حدودی محقق می‌شود و کلان استراتژی مرتبط استراتژی‌های برگزیده همراه با شماره‌ها در ردیف اول تا سوم جدول قرار دارد.

- ویلسون، الکس و موریل، جان (۱۳۸۰). راهنمای صرفه جویی در مصرف انرژی خانگی. تهران: شرکت انتشارات فنی ایران. ترجمه پریسا کاوه. ص ۱۱-۱ و ۲۳۶-۲۲۷.^۲

جدول ۴-۲ - استراتژی اول (مأخذ: یافته های پژوهش)

کلان استراتژی (الف)	توجه به پاکیزگی، سرسبزی و زیبایی فضای شهر
استراتژی ۱	برنامه ریزی جهت توسعه فضای سبز و تقویت ریه های تنفسی شهر مشهد
هدف	- فراهم سازی شرایط، بسترها و زمینه های تحقق شهر امن، آباد و سالم بر پایه آرمان های یک جامعه اسلامی. - درک عمیق از نیازهای شهروندان و توزیع عادلانه فرصت ها و امکانات شهری میان همه شهروندان
شرح استراتژی	درختان و فضای سبز نقشی اساسی در سالم سازی محیط زیست شهری دارند. فضای سبز حکم ریه های تنفسی شهر و تولیدکننده اکسیژن را دارند. رشد جمعیت، تردد خودرو و تا چند برابر ظرفیت جاده های مشهد، وجود خودروهای پرمصرف غیراستاندارد و فعالیت صنایع آلاینده محیط زیست سبب آلوده سازی هوای مشهد و کمبود اکسیژن و بروز انواع بیماری های تنفس و خونی می شود توجه به فضای سبز و توسعه آن نقش مهمی در رفع این معضلات و بیماری ها دارد.
برنامه های عملیاتی	۱- برنامه ریزی در راستای توسعه جنگل ها بالاخص در مناطق غربی شهر به دلیل جهت وزش باد های غربی - شرقی ۲- اقدام در راستای توسعه فضای های سبز درون شهر، از جمله درون بلوارها میدان ها و کنار جاده ها و به خصوص تسویق شهروندان به ایجاد فضای سبز و درخت کاری در خانه های خود. ۳- برنامه ریزی و هماهنگی با بانک ها در راستای در اختیار گذاشتن تسهیلات ویژه برای توسعه باغات در حاشیه شهر ۴- نظارت بر ساخت و ساز های شهری برای جلوگیری از تخریب فضاهای سبز و نابودی جنگل ها و درختان

جدول ۴-۳ - استراتژی دوم (مأخذ: یافته های پژوهش)

کلان استراتژی (الف)	توجه به پاکیزگی، سرسبزی و زیبایی فضای شهر
استراتژی ۲	بکار گیری روش های مطلوب و کارآمد برای پاک سازی معابر
هدف	- فراهم سازی شرایط، بسترها و زمینه های تحقق شهر امن، آباد و سالم بر پایه آرمان های یک جامعه اسلامی. - درک عمیق از نیازهای شهروندان و توزیع عادلانه فرصت ها و امکانات شهری میان همه شهروندان
شرح استراتژی	معابر شهر مشهد، پیاده روها و گذرگاه ها معمولاً از نظافت مطلوب برخوردار نمی باشند. سطح معابر در بسیاری از مناطق از برگ درختان، مصالح ساختمانی، زباله، نخاله و ... آکنده است. در برخی از معابر، اجناس دست فروشن یا مغازه داران جهت فروش استقرار یافته اند. این ها همه معابر شهری را کثیف و بی نظافت می نمایند و لذا لازم است برای پاک سازی این معابر اقدام شود.
برنامه های عملیاتی	- اقدام برای پاک سازی معابر از دست فروشن در تمام سطح شهر و انتقال دست فروشان به مکانی ویژه همچون بازار های غرفه دار - برنامه ریزی برای ممنوع کردن ریختن مصالح ساختمانی در معابر و جریمه کردن متخلفان - اقدام در راستای نظارت هر چه کارآمد تر بر عملکرد نظافتی رفتگران معابر - برنامه ریزی برای موضوع کردن استقرار اجناس مغازه داران در معابر و پیاده روها و به خصوص جریمه کردن مغازه دارانی که معبر مقابل مغازه خود را با انبوهی از زباله مرتبط با شغل خود کثیف و آلوده می نمایند.

جدول ۴-۴- استراتژی سوم (مأخذ: یافته های پژوهش)

کلان استراتژی (ب)	ساماندهی به وضعیت دفع زباله‌ها و سیستم فاضلاب شهری
استراتژی ۳	دفع مطلوب زباله‌ها و فراهم نمودن امکان هر چه بیشتر بازیافت زباله
هدف	- فراهم سازی شرایط، بسترها و زمینه های تحقق شهر امن، آباد و سالم بر پایه آرمان‌های یک جامعه اسلامی. - درک عمیق از نیازهای شهروندان و توزیع عادلانه فرصت‌ها و امکانات شهری میان همه گروه‌های شهروند.
شرح لستراتژی	روزانه بیش از ۱۹۰۰ هزار تن زباله در شهر مشهد تولید می‌شود این میزان با توجه به رشد جمعیت مشهد روبه افزایش است. روش‌های سنتی مرسوم دفن یا سوزاندن زباله سبب آلودگی هوا و محیط زیست می‌گردد و حتی می‌تواند به منابع آب مشهد آسیب‌هایی جدی وارد آورد. از این مقدار تنها مقداری در کارخانه هلی کمپوست بازیافت می‌گردد، درحالی‌که امکان بازیافت بالقوه مقدار بیشتری از این حجم زباله وجود دارد. به همین علت ساماندهی نظام دفع زباله، پرهیز از روش‌های سنتی آلوده‌کننده محیط زیست را در این رابطه و فراهم نمودن امکان بازیافت هرچه بیشتر مواد زباله که به عنوان طلای کثیف تلقی می‌شود، ضروری می‌نماید.
برنامه های عملیاتی	۱- نهادهای سازی فرهنگ جداسازی زباله های خشک و تر در میان شهروندان از طریق تشویق، آموزش و در اختیار گذاشتن امکانات رایگان به مردم در این رابطه. ۲- برنامه ریزی برای احداث کارخانه های هرچه بیشتر کمپوست برای بازیافت زباله‌ها. ۳- اقدام در راستای استفاده از روش‌های جدید دفع زباله که در کشورهای پیشرفته به کار می‌رود. ۴- استفاده از مشور یا شرکت‌های متخصص خارجی در زمینه دفع مطلوب زباله

جدول ۴-۵- استراتژی چهارم (مأخذ: یافته های پژوهش)

کلان استراتژی (ب)	ساماندهی به وضعیت دفع زباله‌ها و سیستم فاضلاب شهری
استراتژی ۴	تسریع ساماندهی سیستم فاضلاب شهری
هدف	- فراهم سازی شرایط، بسترها و زمینه های تحقق شهر امن، آباد و سالم بر پایه آرمان‌های یک جامعه اسلامی. - درک عمیق از نیازهای شهروندان و توزیع عادلانه فرصت‌ها و امکانات شهری میان همه گروه‌های شهروند.
شرح استراتژی	مشهد هنوز از سیستم فاضلاب شهری برخوردار نیست. وعده و وعده‌های مقامات ذی ربط در راستای ساماندهی این سیستم هنوز در مسیر حقیقی خود قرار نگرفته است. حتی در سال ۸۵، دولت از اختصاص بودجه برای این مهم خودداری ورزیده است. نبود سیستم فاضلاب شهری در مشهد سبب بروز مشکلات بسیار، تحمیل هزینه برای تخلیه چاه های فاضلاب، نابودی ۸۰ درصد از آب مصرفی روزانه و عدم بازیافت این آب و ... می‌شود.
برنامه های عملیاتی	۱- همفکری و همکاری با شرکت آب و فاضلاب استان خراسان رضوی جهت شناخت و رفع موانع پیش روی گسترش سیستم فاضلاب شهری. ۲- اعمال نظر به دولت برای اختصاص بودجه لازم برای تسریع و تکمیل پروژه فاضلاب شهری. ۳- اقدام برای لغو پروانه ساخت از اماکنی که فاقد سیستم فاضلاب شهری می‌باشند. ۴- استفاده از تجربه متخصصان خارجی در زمینه ایجاد، توسعه و نحوه نگهداری از سیستم فاضلاب شهری.

جدول ۴-۶- استراتژی پنجم (مأخذ: یافته های پژوهش)

برنامه ریزی در جهت بهبود فرهنگ مصرف گروه های شهری خاصه جوانان، در رابطه با منابع شهری	کلان استراتژی (پ)
ساماندهی مصرف شهروندان	استراتژی ۴
- فراهم سازی شرایط، بسترها و زمینه های تحقق شهر امن، آباد و سالم بر پایه آرمان های یک جامعه اسلامی. - درک عمیق از نیازهای شهروندان و توزیع عادلانه فرصت ها و امکانات شهری میان همه گروه های شهروند.	هدف
مشهد کلان شهری با منابع و امکانات فراوان و جمعیتی بسیار زیاد می باشد بخش قابل توجهی از امکانات اقتصادی، صنعتی، آموزشی، بانکی، تجاری، درمانی، فرهنگی، هنری و... در آن متمرکز گردیده است. چگونگی استفاده از این امکانات و منابع با توجه به بالا بودن جمعیت و محدود بودن منابع قشری تعیین کننده در ارتقاء سطح زندگی در این شهر دارد. به همین خاطر، ساماندهی فرهنگ مصرف امری ضروری و حیاتی می نماید.	شرح استراتژی
۱- برنامه ریزی در راستای ارائه الگوهای صحیح و متعال مصرف از طریق رسانه های جمعی. ۲- گنجاندن دروسی در کتب دبستان در رابطه با لزوم رعایت تعادل در مصرف. ۳- برنامه ریزی در جهت تقویت رفتار مسئولان شهروندان در تنظیم رابطه آن ها با منابع حیاتی شهری همچون آب برق و گاز. ۴- اقدام در راستای سازماندهی برنامه های آموزشی در مدارس برای اصلاح الگوی غیر متعال مصرف کودکان و نوجوانان با استفاده از روانشناسان و جامعه شناسان. ۵- اقدام در جهت بالا بردن بینش مراقبت از محیط زیست، فضای سبز و پرهیز از روش های آلوده کننده هوا و محیط از طریق بیلبردهای تبلیغاتی، رسانه ها و مدارس.	برنامه های عملیاتی

۴-۳- تبیین استراتژی های برگزیده بر اساس هزینه های تحلیلی

استراتژی های ترکیبی شامل آن دسته استراتژی هایی است که به صورت ترکیبی یا تلفیقی و یا اتخاذ توأمان چند تصمیم استراتژیک، به مورد اجرا گذاشته می شوند. همان طور که بیان گردید استراتژی های پیشنهادی در تحقیق حاضر بر اساس روش تجزیه و تحلیل SWOT ارائه شده است. این روش، مدل تحلیلی مختصر و مفیدی است که به شکل نظام یافته هر یک از عوامل قوت و ضعف و فرصت ها و تهدیدها را شناسایی کرده و استراتژی های متناسب با موقعیت کنونی حرفه مورد بررسی را منعکس می سازد.

جدول ۴ - ۶ - SWot در ایجاد خدمات شهری مدیریت محلی (مأخذ: یافته های پژوهش)

تهدیدات T	فرصت ها O	امکانات کیفی
<p>- معضل آلودگی هوای مشهد، غیر استاندارد بودن خودروهای تولید داخل و سوء مدیریت در بخش سوخت.</p> <p>- انواع آلودگی صوتی در شهر ناشی از عملیات ساختمانی، ماشین های بلندگو دار و..</p> <p>- عدم انتقال صنایع آلاینده و مزاحم به خارج از محدوده شهر.</p> <p>- عدم ساماندهی سیستم تصفیه فاضلاب شهری و تهدید ذخیر آب زیر زمینی.</p> <p>- عدم استفاده از روش های علمی روانشناسی اجتماعی برای تأثیرگذاری بر الگوی مصرف شهروندان.</p> <p>- اطلاع رسانی ناکافی به شهروندان در زمینه محدودیت منابع شهر مشهد.</p> <p>- رشد سالانه حدود ۵ درصدی تولید زباله در مشهد.</p>	<p>- بر عهده داشتن شورای شهر مشهد وظیفه نظارت بر امور بهداشت حوزه شهر در قلمون (ماده ۷۱ - بند ۱۸)</p> <p>- اختیار وضع مقررات برای زمین های غیر محصور و بدون استفاده شهری.</p> <p>- امکان سلمان بخشیدن به سیستم های تلهسیات شهری با وضع مقررت و نظارت بر آن.</p> <p>- امکان گسترش حوزه وظایف و اختیارات با همکاری شوراهای اسلامی شهر از طریق شورای عالی استل ها.</p> <p>- پتانسیل مناسب مدیریت محلی در برقراری هماهنگی و همکاری با سایر دستگاه های اجرایی در شهر.</p> <p>- در اختیار داشتن امکانات کافی جهت قویت فرهنگ استفاده از منابع و حفظ محیط زیست شهری در میان شهروندان.</p>	
راهنمایی های S-T	راهنمایی های S-O	نقش آپت S
<p>- اقدام برلی دفع مطلوب زبالها و فرلهم نمون امکان هر چه بیشتر بازیافت زباله آموزش شهروندی.</p>	<p>- برنامه ریزی جهت توسعه فضلی سبز و تقویت ریه های تقسی شهر مشهد</p> <p>- به کارگیری روش های مطلوب و کارآمد برای پاک سازی معابر.</p>	<p>- مصوبه شورای اسلامی شهر در خصوص تکریم لایب رجوع در شهرداری مشهد.</p> <p>- وظیفه مدیریت محلی در خصوص تأمین احلك و نگهداری سرویس های بهداشتی در شهر.</p> <p>- بلا رفتن کیفیت خدمات رسانی شهری از طریق روش های جدید نظیر مکانیزاسیون.</p> <p>- صدور مجوز اخذ تسهیلات جهت اجرای پروژه های سازمان بازیافت و تبدیل مواد به شهرداری.</p> <p>- الزام شهرداری به تهیه آیین نامه اجرایی و نحوه وصول پهای خدمت شهرداری در ساماندهی به فع ضایعات و نخاله هلی ساختمانی.</p>
راهنمایی های T-W	راهنمایی های O-W	نقش تمهید W
<p>- برنامه ریزی و هماهنگی برلی کاهش آلودگی صوتی در سطح شهر مشهد.</p> <p>- ۵۲ - برنامه ریزی برای حل معضل آلودگی هوای شهر مشهد با توجه به محدودیت منابع آلی شهر.</p>	<p>- تسریع ساماندهی سیستم فاضلاب شهر مشهد</p> <p>- برنامه ریزی در جهت بهبود فرهنگ مصرف گروه های شهری خاصه جوانان در رابطه با منبع شهری.</p>	<p>- نقش مغلل مدیریت محلی در مدیریت زیست محیطی در شهر و توسعه آن.</p> <p>- پرداختن شهرداری به مسئله استفاده از روش های نوین جمع آوری و انهدام زباله جهت جلوگیری از آلودگی های محیطی و درآمد بدن دفع مناسب زباله.</p> <p>- عدم توجه شورا به تخریب جنگل ها، بلقالت و فضای سبز در برخی نقاط شهر.</p> <p>- مطلوب بودن ظافات بسیاری از معابر عمدی شهر.</p> <p>- توجه ناکافی شورا به مسائل تهدید کننده بهداشت و سلامت شهر نظیر رعایت نکردن ضوابط بهداشتی در انبارهای مواد غذایی، حمل کلا از بنادر آلوده کشور به تهران ساختن اماکن عمومی و مسکونی جدید بدون سیستم دفع زباله و فاضلاب وجود ساختمان هلی متروکه و انباشتن اشیای بی مصرف در آن ها و...</p>

راهنماهای ترکیبی SWOT

- تحقیق شهر شهروند مدار از طریق تقویت تشکل های مدنی، اشاعه آموزش شهروندی و گسترش زمینه های مشارکت شهروندان.

- اصلاح تعاملات سیاسی درونی و بیرونی مدیریت محلی

- توسعه منابع مالی سالم، ثابت و پایدار

۴-۴- انتخاب شاخص‌های سنجشی و پانچ‌شن عمده‌کرد شهری

همان طوری که در گزارش بازنگری راهبردی شورای اسلامی شهر نیز بیان اشاره شده است، تحقق استراتژی‌ها وابسته به وجود الزاماتی است که می‌بایست آن‌ها را ایجاد و لحاظ نمود. الزامات؛ مقدمات و شرط لازم پیاده کردن استراتژی‌ها می‌باشند.

و اینک در این قسمت، الزامات استراتژی‌های ارائه شده در حوزه خدمات شهری مطرح می‌گردند:-

- توسعه جنگل‌ها با الگومندی در مناطقی شرقی شهر به دلیل جهت بادهای شرقی - غربی مشهد.
- انعقاد معاینه بودجه و برنامه ریزی مالی و انحصاری بر اساسی آمار تولیدی زیاده در شهر
- انعقاد معاینه بودجه ای ملی و امتحانی مازاد بر اساس تقسیم بندی معیاره میزان زیاده در شهر (بودجه زیاده)
- توسعه فضای سبز درون شهر، از جمله درون بلوارها، میدان‌ها و کوچه‌ها.
- افزایش سطح فضای زیاده و ایستگاه‌های سادانه همسایه‌های همگام از میان در نواحی مرکزی شهر به جهت ساماندهی زیاده.
- افزایش میزان بودجه در بخش‌های مرکزی شهر و منطقه آمان و با در نظر گرفتن میزان تولید زیاده در این مناطق.
- افزایش لگن روابط عمومی شهرداری و رسانه‌های جمعی در آموزش و آگاهی مردم به جهت فرهنگ سازی.
- تشکیل در عوارض نوسازی و معادله‌های دستگونی و تجارتی برای مناطقی که عوارض زیاده کمتری دارند.
- ایجاد کمیته و تفکیک ذخیره سازی و پرداختن همکار در ابتدا
- تشکیل کمیته پرداختن و تغییر و تبدیل همکار
- آهنگری، ایجاد و بازسازی محل‌های آلوده
- هدایت‌های اصلاحی در محل‌های دفع غیر فعال
- ماشین‌های سازی سیستم جمع لوری و دفع
- نظارت بر معادن و سازهای شهری برای بازگویی از تقریباً اضافه‌های سبز و آلودگی جنگل‌ها و درختان.
- اقدام برای پاک سازی معابر از دست فریادان در تمام سطح شهر و انتقال دست فریادان به مکانی ویژه همچون بازارهای عرضه دار.
- ممنوع کردن ریختن مصالح ساختمانی در معابر
- نظارت هر چه کارآمد تر بر عملکرد نظارتی و نظارتی معابر.
- ممنوع کردن استقرار اجناس طازه طران در معابر و ایجاد روابط.
- ایجاد فرهنگ سازی فرهنگ به‌سازی زیاده‌های همگام و تر در میان شهروندان از طریق آهنگری، آموزش و در اختیار گذاشتن امکانات رایگان به مردم در این رابطه.
- ایجاد کارخانه‌های هر چه بیشتر جمعیت برای بازیافت زیاده‌ها.
- افزایش لگن ترانزیت مرکزی و معادن لوری اصلاحی در مدیریت همکار شهری با اعمال اولادنی به‌یاد و به‌یادگیر به
- استفاده از روش‌های به‌یاد دفع زیاده که در کشورهای پیشرفته به‌کار می‌رود.
- انعقاد معاینه بودجه‌ای برای تسریع و تکمیل پروژه‌های اصلاحی شهری مشهد.
- نظارت و پی گیری امنیت به تکمیل هر چه سریع‌تر سیستم‌های اصلاحی شهر.
- نظارت و پی گیری امنیت به تکمیل هر چه سریع‌تر سیستم‌های اصلاحی شهر.

- اجرای پروژه‌های صحیح و متعادل مصرف از طریق برنامه های جمعیتی.
- مکانها و جدا سازی اکثر وسگالیاتی
- گنجاندن ظرفیتی در کتاب دبستان در رابطه با لزوم رعایت تعادل در مصرف.
- تألیف کتاب راهنمای معلمان در شهر و روستا در تنظیم رابطه ای ها با منابع حیاتی شهری همچون آب، برق و گاز.
- سازماندهی برنامه های آموزشی در مدارس برای اصلاح الگوی غیر متعادل مصرف کودکان و نوجوانان با استفاده از روش‌های نوین و جامعه آماری.
- بالا بردن بیفتن مراقبت از محیط زیست، فضای سبز و پرورش از روش های آلوده کننده هوا و محیط از طریق ابزارهای نوین، برنامه های مدارس.
- انتقال مدیریتی منابع زمینی که باعث آلودگی هوایی می شود از طریق طرح از محلات مسکونی شهر.
- اتصال مدیریتی منابع زمین به مصرف کنندگان آب و تفویض برای کم مصرف کنندگان آب.
- انتقال روش های مدرن بازیافت زباله برای پرورش از دفن زباله که به آلوده سازی منابع زیرزمینی آب منجر می گردد.
- بازگویی از شهرک های بی رویه به شهر منجمد.
- گنجاندن برنامه های آموزشی در برنامه های میان شهری و روستا.
- پذیرش و اجرای سیاست های آموزشی که موجب اتفاق بازی برای آلودگی منطقه شده از اتمام بازیافتی می گردد.
- بهره گیری از تجربیات شرکت های آلوده ساز از جمله استفاده مجدد بازیافت و کمپوست را ترویج و اجرا می کنند.
- حمایت از بازارهای محلی برای مواد استفاده مجدد شده و تغییر شکل یافته
- تسهیل کردن تحقیقات و توسعه به وسیله شرکت های عمومی و خصوصی
- تأمین منابع مالی به منظور سرمایه گذاری در زمینه بازیافت، کمپوست، استفاده از مواد بازیافت شده و تولید صرفت و انرژی از اسفند

۵- نتیجه گیری

مشهد کلان شهری است دارای پتانسیل های بسیاری که می بایست اداره کننده جمعیت ساکن در خود باشد شهری با این پتانسیل که محور فرهنگی کشور محسوب می شود، هنگامی می تواند سطح مطلوبی از زندگی را برای شهروندان فراهم آورد که از منظر زیست محیطی سالم باشد.

اداره یک شهر چند میلیونی مانند مشهد، بدون شناخت نیازهای اعضای جامعه و سلسله مراتب نیازها و اولویت بندی نیازها امکان پذیر نخواهد بود .. این در حالیست که شهر تهران به عنوان مرکز فرهنگی ایران، در طی چند دهه گذشته رشد و توسعه چشمگیری یافته و به یکی از کلان شهرهای خاورمیانه و حتی جهان مبدل گردیده است.

این شهر همچون همه کلان شهرهای کشورهای در حال توسعه، با مشکلات عدیده ای روبه روست که در برخی موارد، این معضلات تهدید کننده و بسیار خطرناک ارزیابی می شوند و حتی حیات سالم شهروندان را مورد تهدید قرار می دهند. این امر، وظیفه مدیریت محلی را در مدیریت این شهر بسیار خلیبر می سازد. یک مدیریت محلی فعال و متخصص می تواند نیازهای حیاتی مردم و شهر را تشخیص دهد و در راستای پاسخگویی مناسب به آن ها از طریق سیاست گذاری، نظارت و برنامه ریزی راهبردی، زمینه ساز اقدامات کارآمد در جهت بیرون آوردن مشهد از وضعیت بحرانی باشد. مدیریت کلان شهری همچون مشهد، با این

سرعت رشد و توسعه این شهر، نیازمند درکی جامع‌نگرانه و صحیح از موقعیت‌ها، منابع مادی و چه باید کرد‌ها و استراتژی‌های مناسب می‌باشد. برای این کار، لازم است مدیریت محلی با رویکردی آسیب شناسانه، اهم دردهای ریشه‌ای و مشکلات بنیادین و معضلات خطرناک زندگی در مشهد کارشناسی، نیازهای اصلی مردم را کشف و با کالبد شکافی دقیق و تحلیل علمی، زمینه را برای ارائه راهکارهای مناسب در جهت این معضلات مهیا نمایند.

اپهر سنت متابع

- جمال‌الدین طیبی و دیگران، برنامه ریزی استراتژیک، تهران، انتشارات ترمه، چاپ لول ۱۳۸۴.
- جهاد دانشگاهی و شهرداری مشهد (۱۳۸۶) بررسی آثار اقتصادی، اجتماعی گسترش فضای سبز شهر مشهد و تأثیر آن بر مدیریت شهری
- برایسون، جان. ام (۱۳۶۹) فرآیند برنامه‌ریزی استراتژیک برای سازمان‌های دولتی و غیرانتفاعی. مترجم: عباس منوریان. جلد ۱۰. تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- بیلو پاتریک و همکاران. (۱۳۷۶). راهنمای اجرایی برنامه‌ریزی استراتژیک. مترجم: منصور شریفی کلویی. تهران: دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران. (۱۳۷۱). گزارش سفر به شهرهای پاریس و آمستردام
- پارس، کریس؛ (۱۳۸۱) برنامه‌ریزی و مدیریت شهری: مسایل نظری و چالش‌های تجربی، ترجمه سید محمود نجاتی حسینی، تهران: انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور.
- حسین پور، سید علی، شمشیر بند، مصطفی، (۱۳۸۹) بررسی روند کاهش فضاهای باز شهری در فرآیند توسعه شهری (مطالعه موردی: کلان شهر تهران) فصلنامه آرمان شهر شماره ۵.
- حسین پور، سید علی، (۱۳۹۰) پایان نامه کارشناسی ارشد، تحلیل موانع ایجاد مدیریت یکپارچه شهری با تأکید بر نقش نهادهای حکومتی (مطالعه موردی: کلان شهر تهران) تربیت مدرس تهران.
- حسین پور، سید علی، رفیعیان، مجتبی، (۱۳۹۰) تألیف کتاب «حکمریای خوب شهری از منظر نظریات شهرسازی»، انتشارات تخصصی شهرسازی و معماری طهران - هله.
- حسین پور، سید علی، رفیعیان، مجتبی، (۱۳۹۰) «نظریه، شهر، فضاه مدیریت شهری»، انتشارات تخصصی شهرسازی و معماری طهران - هله.
- حسین پور، سید علی، هاشمی، سید مناف، رفیعیان، مجتبی، (۱۳۹۰) «سیاست‌های مدیریت شهری در کشورهای مختلف (رویکرد راهبردی - فرا تحلیلی یکپارچگی شهری)»، انتشارات طهران - هله.
- سعید نیا، احمد (۱۳۸۲) کتب سبز راهنمای شهرداری‌ها - مدیریت شهری، انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، تهران.
- سعیدنیا، احمد، (۱۳۸۲)، مفاهیم و محتوای طرح‌های ساختاری / راهبردی. آبادی. سال سیزدهم. ش ۳۹.
- شهرداری تهران. (۱۳۷۴). مستندات کتاب برنامه: طرح برنامه ریزی استراتژیک. تهران: انتشارات مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی
- طیبی، جمال‌الدین و ملکی، محمدرضا. (۱۳۸۲) برنامه‌ریزی استراتژیک شهرداری ۱۳۸۰-۱۳۷۴. گزارش نهایی. تعیین اهداف و سیاست‌های کیفی کلان.
- مرادی مسیحی، وراز (۱۳۸۱)، برنامه‌ریزی استراتژیک در کلان شهرها، تهران: شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری، چاپ اول.

- مهدیزاده جواد و همکاران، (۱۳۸۲)، برنامه‌ریزی راهبردی توسعه شهری (تجربیات اخیر جهانی و جایگاه آن در ایران)، تهران: شورای انتشارات حوزه معاونت شهرسازی و معماری وزارت مسکن و شهرسازی، چاپ اول.
- موسسه فرهنگی پژوهشی کوشش نو (۱۳۸۵) برنامه ریزی استراتژیک شورای اسلامی شهر تهران، شورای اسلامی شهر تهران.
- هاشمی، سید مناف حسین پور، سید علی (۱۳۸۹) بازبینی و بررسی اثرات گردشگری مناطق روستایی در رویکرد فرا تحلیلی با تاکید بر زمینه گسترش صنعت گردشگری، فصلنامه مدیریت شهری شماره ۲۶.
- هاشمی، سید مناف حسین پور، سید علی (۱۳۹۰)، ترجمه کتاب پیشگیری از جرم از طریق طراحی مسکن، انتشارات طهران هله.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.win2pdf.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.
This page will not be added after purchasing Win2PDF.